

LEKI I KARMIENIE PIERSIĄ

BEZPIECZEŃSTWO FARMAKOTERAPII, PRODUKTY
MLEKOZASTĘPCZE, LAKTATORY I AKCESORIA

VADEMECUM FARMACEUTYCZNE

Leki i karmienie piersią

Bezpieczeństwo farmakoterapii, produkty mlekozastępcze, laktatory i akcesoria

Redaktor naukowy:

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński,
dyrektor ds. naukowych 3PG

Zespół autorski:

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
mgr farm. Marta Libura
dr n. farm. Elżbieta Żmudzka
mgr farm. Mariola Zemła
dr n. farm. Karolina Matyjaszyk-Gwarda
mgr farm. Effiom Uman-Ntuk
mgr farm. Maja Kłobus
mgr farm. Agata Beres-Jabs
mgr farm. Marta Ogorzałek
mgr farm. Joanna Kłak
mgr farm. Bartosz Skałubiński
mgr farm. Katarzyna Woźniczka
mgr farm. Roksana Cimała

mgr farm. Daniel Bartyński
mgr farm. Adrianna Kwiecińska
mgr farm. Żaneta Polak
mgr farm. Aleksandra Zapała
mgr farm. Katarzyna Malec
mgr farm. Michał Dąbrowski
mgr farm. Patrycja Kubas
mgr farm. Przemysław Zemła
mgr farm. Magdalena Pelczarska
mgr farm. Martyna Sojka
mgr farm. Magdalena Niedbała
mgr farm. Dominika Lewandowska
mgr farm. Tomasz Rodacki

Konsultacja:

mgr położnictwa Anna Kotlińska
Certyfikowana doradczyni laktacyjna miodfunkcjonalna,
terapeutka

Korekta językowa:

mgr Filip Rekucki-Szczurek

Indeks:

Aleksandra Murzyn

DTP i ilustracje:

mgr Natalia Janeczko

Ze względu na stały postęp w naukach medycznych lub odmienne opinie na temat leczenia, jak również możliwość wystąpienia błędu, Wydawca prosi, aby w trakcie podejmowania decyzji terapeutycznej uważnie oceniać informacje zamieszczone w niniejszej książce, zwłaszcza dotyczące leków nowych lub rzadko stosowanych. Informacje dotyczące praktycznego stosowania leków odpowiadają poziomowi aktualnej wiedzy medycznej. Za dawkowanie i sposób podawania leków jest odpowiedzialny użytkownik. Prosimy zapoznać się z informacjami producenta przed zastosowaniem lub rekomendacją leku. Nazwy handlowe są prawnie chronione, nawet wówczas, gdy nie zostały specjalnie oznaczone. Dzieło w całości jest chronione prawem autorskim. Żadna z części tej książki nie może być w jakiegokolwiek formie publikowana bez uprzedniej zgody Wydawcy.

Wydawca:

opieka.farm sp. z o.o.
ul. Chodkiewicza 9/4
Kraków 31-532

ISBN 978-83-66756-19-9

Wydanie II, Kraków, 2021

Zamówienia hurtowe i detaliczne:

www.wydawnictwo.farm

000 wydawnictwo
farmaceutyczne

SPIS TREŚCI

Przedmowa do wydania II	13	2.5.6. Dostępność biologiczna po podaniu doustnym	31
Przedmowa do wydania I	14	2.5.7. Współczynnik M/P	32
Rozdział 1. Karmienie piersią w świetle medycyny opartej na faktach	15	2.5.8. Objętość dystrybucji (V_d)	32
1.1. Wytyczne karmienia piersią	15	2.5.9. pK_a	32
1.2. Przeciwwskazania do karmienia piersią	16	2.6. Klasyfikacje bezpieczeństwa stosowania leków w okresie laktacji	33
1.3. Korzyści dla matki i dziecka płynące z karmienia piersią	17	2.6.1. Klasyfikacja Hale'a	33
1.4. Mleko matki a mleko modyfikowane	17	2.6.2. Klasyfikacja e-lactancia.org	34
1.4.1. Rodzaje modyfikacji	17	2.6.3. Klasyfikacja Briggisa	35
1.4.2. Różnice dotyczące zawartości białek	18	2.6.4. Baza LactMed	36
1.4.3. Różnice dotyczące zawartości tłuszczów	19	2.7. Różnice w klasyfikacji leków	36
1.4.4. Różnice dotyczące zawartości oligosacharydów i probiotyków	20	2.8. Wskazówki w doborze leku dla kobiety karmiącej	37
1.4.5. Różnice dotyczące zawartości innych składników	20	Rozdział 3. Dieta i suplementacja kobiety karmiącej	39
1.5. Przyczyny braku pokarmu	20	3.1. Zalecenia dotyczące diety w czasie karmienia piersią	39
1.6. Fakty i mity o karmieniu piersią	21	3.1.1. Ilość spożywanych posiłków w trakcie karmienia piersią	39
1.7. Wskaźniki skutecznego karmienia – jak może pomóc farmaceuta?	21	3.1.2. Zawartość posiłków w diecie kobiety karmiącej piersią	40
1.7.1. Ocena wskaźników skutecznego karmienia	21	3.1.3. Ograniczenia w diecie matki karmiącej piersią	40
1.8. Prawidłowa technika przystawiania dziecka do piersi	23	3.1.4. Spożycie kofeiny a karmienie piersią	40
1.9. Rozwiązania problemów laktacyjnych, które może zaproponować farmaceuta	24	3.1.5. Wpływ alkoholu na proces laktacji i dziecko karmione piersią	40
Rozdział 2. Bezpieczeństwo stosowania leków w czasie karmienia piersią	27	3.2. Suplementacja w czasie karmienia piersią	41
2.1. Przenikanie substancji leczniczej do mleka matki	27	3.2.1. Witamina D_3	41
2.2. Obecność substancji leczniczej w mleku matki a wpływ na dziecko	28	3.2.2. Kwasy omega-3	41
2.3. Dobór właściwego preparatu	28	3.2.3. Jod	42
2.4. Czas karmienia a przyjmowanie leków	29	3.2.4. Wapń	42
2.5. Parametrybrane pod uwagę przy ocenie przenikania leku do mleka	29	3.2.5. Inne witaminy i składniki mineralne	43
2.5.1. Relative Infant Dose (RID)	30	3.3. Zasady doboru preparatu dla kobiet karmiących	43
2.5.2. Okres półtrwania ($T_{0,5}$)	30	3.4. Kontynuacja suplementacji preparatem z okresu ciąży	44
2.5.3. Czas, po którym lek osiąga maksymalne stężenie w osoczu (T_{max})	31	3.5. Stosowanie witamin oraz składników mineralnych i ich wpływ na dziecko	47
2.5.4. Masa cząsteczkowa (MW)	31	Rozdział 4. Leki i zioła stymulujące laktację	49
2.5.5. PB	31	4.1. Wskazania do stymulacji laktacji	49
		4.2. Galaktogogi syntetyczne	49
		4.2.1. Metoklopramid	49

4.2.2.	Neuroleptyki	50	8.1.3.	Pomoc farmaceuty w przypadku bólu brodawek	80
4.2.3.	Oksytocyna	50	8.1.4.	Metody wspomagające	81
4.3.	Galaktogogi pochodzenia naturalnego	50	8.1.5.	Jak zapobiegać urazom i bolesności brodawek sutkowych?	82
4.3.1.	Biedzeniec anyż i czarnuszka siewna	50	8.2.	Preparaty na ból brodawek sutkowych	82
4.3.2.	Koper włoski	51	8.2.1.	Skład preparatów na ból brodawek sutkowych	82
4.3.3.	Kozieradka pospolita	51	8.3.	Osłonki na brodawki sutkowe	84
4.3.4.	Ostropest plamisty	51	8.3.1.	Korzyści z zastosowania osłonek	84
4.3.5.	Rutwica lekarska	51	8.3.2.	Bezpieczeństwo stosowania osłonek	84
4.3.6.	Preparaty słodcu jęczmiennego	52	8.3.3.	Porównanie osłonek dostępnych na rynku	85
Rozdział 5. Leki i zioła hamujące laktację	55		8.4.	Zapalenie piersi	86
5.1.	Zioła stosowane w celu hamowania laktacji	55	8.4.1.	Objawy zapalenia piersi	86
5.2.	Leki stosowane w celu hamowania laktacji	56	8.4.2.	Przyczyny zapalenia piersi	87
5.2.1.	Bromokryptyna	56	8.4.3.	Przebieg zapalenia piersi – o czym możesz poinformować pacjentkę?	87
5.2.2.	Kabergolina	56	8.4.4.	Leczenie zapalenia piersi	87
5.2.3.	Estrogeny	57	8.4.5.	Zapobieganie zapaleniu piersi	88
Rozdział 6. Laktatory i zasady odciągania mleka	59		Rozdział 9. Leczenie alergii w okresie karmienia piersią	89	
6.1.	Wskazania do odciągania pokarmu	59	9.1.	Dolegliwości o podłożu alergicznym	89
6.2.	Sposoby odciągania pokarmu i rodzaje laktatorów	60	9.1.1.	Alergiczny nieżyt nosa	89
6.2.1.	Laktatory ręczne	60	9.1.2.	Alergiczne zapalenie spojówek	89
6.2.2.	Kolektory mleka i muszle laktacyjne	60	9.1.3.	Alergie skórne	89
6.2.3.	Laktatory elektryczne i bateryjno-sięciowe	61	9.2.	Leki stosowane w leczeniu alergii	90
6.3.	Przegląd wybranych modeli laktatorów dostępnych na polskim rynku	62	9.3.	Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	90
6.4.	Zasady odciągania pokarmu	63	9.3.1.	Dimetinden	90
6.5.	Przechowywanie pokarmu	66	9.3.2.	Ketotifen	90
Rozdział 7. Mleko modyfikowane i preparaty mlekozastępcze	71		9.3.3.	Hydrokortyzon	90
7.1.	Mleko modyfikowane	73	9.3.4.	Kromoglikan sodowy	92
7.1.1.	Mleko początkowe	73	9.4.	Leki, które można polecić na podstawie badań	92
7.1.2.	Mleko następne	74	9.4.1.	Loratadyna	92
7.1.3.	Mleko modyfikowane dla wcześniaków	74	9.4.2.	Cetyryzyna	92
7.1.4.	Mleko modyfikowane dla niemowląt zdrowych z problemami żywieniowymi	75	9.4.3.	Lewocetyryzyna	93
7.2.	Preparaty mlekozastępcze	76	9.4.4.	Feksofenadyna	93
7.3.	Izolaty białka sojowego	77	9.4.5.	Desloratadyna	93
Rozdział 8. Problemy z piersiami i brodawkami sutkowymi	79		9.5.	Leki nierekomendowane	93
8.1.	Ból brodawek sutkowych	79	9.5.1.	Ketotifen	93
8.1.1.	Bolesność wczesna	79	9.5.2.	Prometazyna	94
8.1.2.	Przyczyny bólu brodawek sutkowych	80	9.5.3.	Dimetinden	94
			9.5.4.	Difenhydramina	94
			9.5.5.	Olopatadyna	94
			9.5.6.	Hydroksyzyna	95

9.5.7.	Klemastyna	95
9.5.8.	Bilastyna	95
9.5.9.	Rupatadyna	96
9.5.10.	Mometazon	96
9.5.11.	Flutykazon	96
Rozdział 10. Leczenie biegunki w okresie karmienia piersią		
10.1.	Leki, które można polecić wg ChPL	99
10.1.1.	Elektrolity	99
10.1.2.	Węgiel aktywny	99
10.1.3.	Trimebutyna	100
10.1.4.	Nifuroksazyd	100
10.1.5.	Probiotyki	100
10.2.	Leki, które można polecić na podstawie badań	101
10.2.1.	Diosmektyt	101
10.2.2.	Białczan taniny	101
10.2.3.	Loperamid	101
10.2.4.	Ryfaksymina	102
10.2.5.	Racekadotryl	102
10.3.	Leki nierekomendowane	103
10.4.	Zalecenia w czasie leczenia biegunki dla kobiet karmiących piersią	103
Rozdział 11. Leczenie wrzodów, nadkwaśności i zgagi w okresie karmienia piersią		
11.1.	Leki zobojętniające kwas żołądkowy	105
11.2.	Inhibitory pompy protonowej	106
11.3.	Antagonisty receptora H ₂	107
Rozdział 12. Leczenie wzdęć w okresie karmienia piersią		
12.1.	Leki rozkurczowe	109
12.2.	Dimetikon i simetikon	109
12.3.	Pankreatyna	110
12.4.	Preparaty ziołowe	110
Rozdział 13. Leczenie infekcji dróg moczowych w okresie karmienia piersią		
13.1.	Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	113
13.1.1.	Fosfomycyna	113
13.2.	Leki, które można polecić na podstawie badań	113
13.2.1.	Furazydyna	113
13.2.2.	Trimetoprim	114
13.2.3.	Kotrimoksazol (sulfametoksazol + trimetoprim)	114
13.3.	Leki i preparaty nierekomendowane	114
Rozdział 14. Leczenie infekcji pochwy w okresie karmienia piersią		
14.1.	Objawy różniące infekcję bakteryjną od grzybiczej	117
14.2.	Bezpieczeństwo stosowania leków dopochwowych	117
14.3.	Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	117
14.3.1.	Chlorek dekwalinowy	118
14.3.2.	Probiotyki dopochwowe	118
14.3.3.	Chlorowodorek benzydaminu	118
14.3.4.	Klotrimazol	118
14.4.	Leki i preparaty, które można polecić na podstawie badań	118
14.4.1.	Polikrezulen	118
14.4.2.	Jony srebra	119
14.4.3.	Poliheksametylen biguanidu (PHMB)	119
14.4.4.	Fentikonazol	119
14.4.5.	Nystatyna	119
14.4.6.	Substancje przywracające fizjologiczne pH w pochwie	119
Rozdział 15. Leczenie grzybicy skóry i paznokci w okresie karmienia piersią		
15.1.	Leki, które można polecić wg ChPL	121
15.1.1.	Amorolfina	121
15.1.2.	Flukonazol	122
15.2.	Leki, które można polecić na podstawie badań	122
15.2.1.	Klotrimazol	123
15.2.2.	Mikonazol	123
15.2.3.	Terbinafina	123
15.2.4.	Naftyfina	123
15.2.5.	Cyklopiroks	123
15.2.6.	Bifonazol	123
15.2.7.	Itrakonazol	124
Rozdział 16. Leczenie opryszczki wargowej, aft i innych stanów zapalnych jamy ustnej w okresie karmienia piersią		
16.1.	Leczenie opryszczki wargowej	125
16.1.1.	Acyklowir	125
16.1.2.	Pranobeks inozyny	126
16.2.	Leczenie aft i innych stanów zapalnych jamy ustnej	126
16.2.1.	Chlorheksydyna	126
16.2.2.	Benzydamina	126
16.2.3.	Flurbiprofen	127

16.2.4. Żel z salicylanem choliny i chlorkiem cetalkoniowym	127
Rozdział 17. Leczenie nudności i choroby lokomocyjnej w okresie karmienia piersią	129
17.1. Dimenhydrinat	129
17.2. Metoklopramid	129
17.3. Imbir	130
Rozdział 18. Leczenie przeziębienia i grypy w okresie karmienia piersią	131
18.1. Ból i gorączka	131
18.1.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	131
18.1.2. Leki, które można polecić na podstawie badań	132
18.1.3. Leki nierekomendowane	132
18.2. Ból gardła	132
18.2.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	132
18.2.2. Leki, które można polecić na podstawie badań	133
18.2.3. Leki nierekomendowane	134
18.3. Nieżyt nosa	135
18.3.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	135
18.3.2. Leki, które można polecić na podstawie badań	135
18.3.3. Leki nierekomendowane	136
18.4. Kaszel	136
18.4.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	138
18.4.2. Leki, które można polecić na podstawie badań	139
18.4.3. Leki nierekomendowane	140
18.5. Leczenie przeciwwirusowe	140
18.6. Szczepienia przeciw grypie	143
Rozdział 19. Leczenie trądziku w okresie karmienia piersią	145
19.1. Nadtlenek benzoilu	145
19.2. Kwas azelainowy	145
19.3. Klindamycyna	145
19.4. Klindamycyna + nadtlenek benzoilu	146
19.5. Erytromycyna	146
19.6. Metronidazol	147
19.7. Iwermektyna	147
19.8. Izotretynoina	147
Rozdział 20. Leczenie zaparcia w okresie karmienia piersią	149
20.1. Leki, które można polecić wg ChPL	149
20.1.1. Bisakodyl	149
20.1.2. Laktuloza	149
20.1.3. Makrogole	150
20.2. Leki i preparaty, które można polecić na podstawie badań	150
20.2.1. Czopki glicerolowe	150
20.2.2. Dokuzynian sodu	150
20.2.3. Pikosiarżan sodu	151
20.2.4. Siarżan magnezu	151
20.2.5. Liść senesu	151
20.2.6. Nasiona babki płesznik	151
20.3. Leki i preparaty nierekomendowane	151
Rozdział 21. Leczenie chorób pasożytniczych w okresie karmienia piersią	153
21.1. Bezpieczeństwo stosowania leków przeciwpasożytniczych w okresie laktacji ..	153
Rozdział 22. Leczenie wszawicy, świerzbu i owsicy w okresie karmienia piersią	157
22.1. Wszawica	157
22.1.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	157
22.1.2. Leki, które można polecić na podstawie badań	158
22.1.3. Leki nierekomendowane	159
22.2. Świerzb	159
22.2.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	159
22.2.2. Leki, które można polecić na podstawie badań	160
22.3. Owsica	160
22.3.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	160
22.3.2. Leki, które można polecić na podstawie badań	161
Rozdział 23. Leczenie brodawek w okresie karmienia piersią	163
23.1. Preparaty stosowane w leczeniu brodawek	163
Rozdział 24. Leki przeciwbakteryjne i przeciwgruźlicze a karmienie piersią	165
24.1. Penicyliny	165
24.1.1. Amoksycylina	165
24.1.2. Amoksycylina + kwas klawulanowy ..	165

24.1.3.	Ampicilina	166
24.1.4.	Benzylopenicylina	166
24.1.5.	Fenoksymetylopenicylina	166
24.1.6.	Kloksacylina	167
24.1.7.	Piperacylina + tazobaktam	167
24.2.	Cefalosporyny	167
24.2.1.	Cefadroksyl	167
24.2.2.	Cefaklor	167
24.2.3.	Cefaleksyna	167
24.2.4.	Cefazolina	168
24.2.5.	Cefuroksym	168
24.3.	Tetracykliny	169
24.3.1.	Doksycyklina	169
24.3.2.	Limecyklina	169
24.3.3.	Tetracyklina	169
24.4.	Makrolidy	169
24.4.1.	Azytromycyna	170
24.4.2.	Erytromycyna	170
24.4.3.	Klarytromycyna	171
24.4.4.	Roksytromycyna	171
24.4.5.	Spiramycyna	171
24.5.	Linkozamidy	172
24.5.1.	Klindamycyna	172
24.5.2.	Linkomycyna	172
24.6.	Aminoglikozydy	172
24.6.1.	Neomycyna	172
24.6.2.	Gentamycyna	173
24.6.3.	Tobramycyna	173
24.6.4.	Amikacyna	173
24.7.	Fluorochinolony	174
24.7.1.	Cyprofloksacyna	174
24.7.2.	Norfloksacyna	175
24.7.3.	Ofloksacyna	175
24.7.4.	Lewofloksacyna	175
24.7.5.	Moksyflokscacyna	175
24.8.	Leki przeciwgruźlicze	175
24.8.1.	Ryfampicyna	175
24.8.2.	Etambutol	177
24.8.3.	Izoniazyd	177
24.8.4.	Pyrazynamid	177
24.9.	Chloramfenikol	178
24.10.	Linezolid	178
24.11.	Metronidazol	178
24.12.	Tynidazol	179
24.13.	Probiotykoterapia przy antybiotykoterapii	179

Rozdział 25. Leki stosowane w chorobach układu oddechowego a karmienie piersią 183

25.1.	Leki doustne stosowane w chorobach układu oddechowego	183
25.1.1.	Montelukast	183
25.1.2.	Teofilina	183
25.1.3.	Salbutamol	184
25.2.	Leki wziewne stosowane w chorobach układu oddechowego	184
25.2.1.	Leki antycholinergiczne	184
25.2.2.	Beta ₂ -mimetyki krótko działające (SABA)	185
25.2.3.	Beta ₂ -mimetyki długo działające (LABA)	185
25.2.4.	Glikokortykosteroidy (GKS)	186

Rozdział 26. Leki przeciwcukrzycowe a karmienie piersią 189

26.1.	Leczenie przeciwcukrzycowe	189
26.2.	Insuliny	189
26.3.	Metformina	191
26.4.	Pochodne sulfonilomocznika	191
26.5.	Pioglitazon	191
26.6.	Inhibitory SGLT2 (flozyny)	191
26.7.	Inhibitory DPP-4 (gliptyny)	192
26.8.	Inhibitor α -glukozydazy	192

Rozdział 27. Leki stosowane w chorobach zapalnych jelit a karmienie piersią 193

27.1.	Aminosalicylany	193
27.2.	Glikokortykosteroidy	193
27.3.	Leki immunomodulujące	195
27.4.	Leki anty-TNF- α	196
27.5.	Antybiotyki	196
27.6.	Probiotyki	196

Rozdział 28. Leki przeciwdepresyjne a karmienie piersią 197

28.1.	Baby blues	197
28.2.	Depresja poporodowa	198
28.3.	Zasady leczenia depresji u kobiet karmiących	198
28.3.1.	Leki, które można polecić na podstawie badań	199
28.3.2.	Leki nierekomendowane	200

Rozdział 29. Leki uspokajające, przeciwłękowe i nasenne a karmienie piersią 203

29.1.	Benzodiazepiny	203
-------	----------------	-----

29.2. Leki niebenzodiazepinowe	207
29.3. Niebenzodiazepinowe leki nasenne	208
29.4. Leki ziołowe o działaniu nasennym i przeciwłękowym	210

Rozdział 30. Leki i preparaty stosowane w łuszczycy, AZS i ŁZS a karmienie piersią

30.1. Preparaty do stosowania zewnętrznego w leczeniu łuszczycy	213
30.1.1. Substancje keratolityczne	213
30.1.2. Cygnolina	214
30.1.3. Dziegiecie	214
30.1.4. Miejscowe glikokortykosteroidy	214
30.1.5. Retinoidy	216
30.1.6. Analogi witaminy D	217
30.2. Leczenie ogólne łuszczycy	217
30.2.1. Cyklosporyna A	217
30.2.2. Metotreksat	218
30.2.3. PUVA i UVB	218
30.2.4. Glikokortykosteroidy stosowane ogólnie	218
30.3. Pielęgnacja skóry łuszczycowej	220
30.4. Leki stosowane w AZS	221
30.4.1. Leczenie miejscowe AZS	221
30.4.2. Leczenie ogólne AZS	222
30.5. Leki stosowane w ŁZS	222

Rozdział 31. Leki stosowane w zaburzeniach hormonalnych a karmienie piersią

31.1. Glikokortykosteroidy	225
31.1.1. Prednizon	225
31.1.2. Prednizolon	225
31.1.3. Metylprednizolon	226
31.1.4. Deksametazon	226
31.1.5. Fludrokortyzon	226
31.1.6. Budezonid	226
31.1.7. Glikokortykosteroidy do inhalacji	226
31.2. Hormony tarczycy i tyreostatyki	226
31.2.1. Lewotyroksyna	227
31.2.2. Lewotyroksyna + liotyronina	227
31.2.3. Tiamazol	227
31.2.4. Propylotiouracyl	227
31.3. Inne leki hormonalne	227
31.3.1. Danazol	228
31.3.2. Dydrogesteron	228
31.3.3. Progesteron	228
31.3.4. Cyproteron	229

31.3.5. Medroksyprogesteron	229
31.3.6. Megestrol	229

Rozdział 32. Leki hepatotropowe a karmienie piersią

32.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	231
32.1.1. Kwas ursodeoksycholowy	231
32.2. Leki i preparaty, które można polecić na podstawie badań	232
32.2.1. Ostropest plamisty	232
32.2.2. Fosfolipidy sojowe	233
32.2.3. Karczoch	233
32.3. Leki nierekomendowane	234
32.3.1. Kwas dehydrocholowy	234
32.3.2. L-aspargianin L-ornityny	234
32.3.3. Tymonacyk	234

Rozdział 33. Leki immunosupresyjne a karmienie piersią

33.1. Cyklosporyna	237
33.2. Metotreksat	238
33.3. Takrolimus	238
33.4. Sirolimus	238
33.5. Mykofenolan mofetylu	238
33.6. Leflunomid	238

Rozdział 34. Leki stosowane w niewydolności żyłnej, żyłkach nóg i odbytu a karmienie piersią

34.1. Leki, które można polecić zgodnie z ChPL	241
34.1.1. Okserutyna	241
34.1.2. Czopki i kremy z lidokainą i tribenozydem	241
34.1.3. Standaryzowana zawiesina kultury bakteryjnej Escherichia coli	241
34.2. Leki, które można polecić na podstawie badań	241
34.2.1. Flawonoidy (diosmina, trokserutyna)	242
34.2.2. Escyna	242
34.3. Leki nierekomendowane	242
34.3.1. Dobezyłan wapnia	242
34.3.2. Lek złożony Hemorol	242

Rozdział 35. Leki oczne i preparaty okulistyczne a karmienie piersią

35.1. Preparaty nawilżające	243
35.2. Antybiotyki i leki przeciwwirusowe	243
35.3. Glikokortykosteroidy i leki stosowane w leczeniu objawów alergii	244

35.4. Leczenie jaskry244

Rozdział 36. Leki przeciwbólowe a karmienie piersią247

36.1. Doustne leki przeciwbólowe247

36.1.1. Paracetamol247

36.1.2. Metamizol248

36.1.3. Ibuprofen248

36.1.4. Ketoprofen254

36.1.5. Deksketoprofen254

36.1.6. Diklofenak255

36.1.7. Naproksen255

36.1.8. Meloksykam255

36.1.9. Kwas tolfenamowy255

36.1.10. Kwas acetylosalicylowy255

36.1.11. Kodeina255

36.2. Ból kręgosłupa255

36.2.1. Leczenie bólu kręgosłupa256

36.2.2. Leki nierekomendowane256

36.3. Bóle zębów256

36.3.1. Leczenie bólu zębów256

36.4. Ból migrenowy257

36.4.1. Leczenie bólu migrenowego257

36.4.2. Leki nierekomendowane257

36.5. Ból gardła257

36.5.1. Leczenie bólu gardła258

36.5.2. Leki nierekomendowane258

36.6. Dna moczanowa258

36.6.1. Leczenie dny moczanowej258

Rozdział 37. Leki przeciwpadaczkowe a karmienie piersią263

37.1. Leczenie przeciwpadaczkowe263

37.2. Leki przeciwpadaczkowe I generacji264

37.2.1. Etosuksymid264

37.2.2. Fenobarbital265

37.2.3. Fenytoina265

37.2.4. Prymidon265

37.3. Leki przeciwpadaczkowe II generacji265

37.3.1. Klonazepam265

37.3.2. Karbamazepina266

37.3.3. Walproiniany266

37.4. Leki przeciwpadaczkowe III generacji266

37.4.1. Gabapentyna266

37.4.2. Lakozamid267

37.4.3. Lamotrygina267

37.4.4. Lewetyracetam267

37.4.5. Okskarbamazepina267

37.4.6. Pregabalina267

37.4.7. Tiagabina268

37.4.8. Topiramamat268

37.4.9. Wigabatryna268

Rozdział 38. Leki układu sercowo-naczyniowego a karmienie piersią269

38.1. Inhibitory konwertazy angiotensyny (IKA, inhibitory ACE)269

38.2. Antagonisty receptora angiotensynowego AT1 (sartany)270

38.3. Beta-blokery271

38.4. Antagonisty kanałów wapniowych273

38.5. Leki przeciwplatekcyjne274

38.6. Leki przeciwzakrzepowe274

38.7. Leki przeciwarytmiczne276

38.8. Leki moczopędne277

38.9. Leki hipolipemiczne278

38.10. Inne leki układu krążenia279

Rozdział 39. Leki przeciwpsychotyczne a karmienie piersią281

39.1. Leki przeciwpsychotyczne pierwszego rzutu u kobiet karmiących piersią281

39.2. Leki, które można polecić na podstawie badań282

Rozdział 40. Leki antykoncepcyjne a karmienie piersią285

40.1. Hormonalny mechanizm laktacji285

40.2. Metoda LAM285

40.3. Antykoncepcja hormonalna286

40.3.1. Wpływ egzogennych progestagenów na kobietę karmiącą286

40.3.2. Wpływ progestagenów na karmione dziecko287

40.3.3. Preparaty antykoncepcyjne złożone z progestagenu i estrogenu287

Rozdział 41. Szczepienia w okresie laktacji289

41.1. Zalecenia dotyczące szczepień w okresie karmienia piersią289

Rozdział 42. Środki kontrastowe i badania obrazowe a karmienie piersią291

42.1. Bezpieczeństwo badań obrazowych w okresie laktacji291

42.2. Środki kontrastowe291

42.2.1.	Środki kontrastowe stosowanie w badaniach radiologicznych.....	292
42.2.2.	Środki kontrastowe stosowane w badaniach z wykorzystaniem pola magnetycznego	292
42.2.3.	Izotopy promieniotwórcze stoso- wane w scyntygrafii	292
Leksykon pojęć		294
Indeks		296

Przedmowa do wydania II

Szanowni Czytelnicy!

Oddajemy w Wasze ręce nowe wydanie podręcznika, który dwa lata wcześniej ukazał się w serii *Zeszyty Apteczne*. Książka *Leki i karmienie piersią. Bezpieczeństwo farmakoterapii, produkty mlekozastępcze, laktatory i akcesoria* jest w zasadzie nową publikacją, która choć porusza te same zagadnienia, została napisana w odmienny sposób.

Pierwsze wydanie było zorientowane na omówienie bezpieczeństwa stosowania konkretnych substancji na podstawie ich parametrów farmakokinetycznych (RID, T_{max} wsp. M/P, PB itd.), zapisów w ChPL i klasyfikacji Hale'a. W nowym wydaniu podeszliśmy do tematu od zupełnie innej strony – omówiono nie farmakologiczne grupy leków, lecz dolegliwości i choroby przewlekłe, na które może cierpieć karmiąca piersią, i zestawiono preparaty, jakie można zarekomendować – najczęściej w tabelach, co ułatwia wybór najbezpieczniejszego leku.

Nowe wydanie objętościowo jest też dwa razy obszerniejsze, dlatego też zastosowano mniejszy krój czcionki. Zawiera też 125 tabel

pozwalających na porównanie różnych leków ze sobą. Podobnie jak w wydaniu I, w nowym znalazły się także rozdziały poświęcone promocji karmienia piersią, laktatorom i innym akcesoriom oraz rekomendacjom w zakresie diety i suplementacji kobiet.

Mamy nadzieję, że nasz podręcznik będzie dobrze służył farmaceutom, lekarzom, położnym i pielęgniarkom, dostarczy im wiarygodnych informacji o bezpieczeństwie stosowania leków w okresie karmienia piersią, a tym samym ograniczy niepotrzebne odstawianie dzieci od piersi w przypadku konieczności farmakoterapii.

Po raz kolejny dziękuję mgr poł. Annie Kotlińskiej za rewizję treści i cenne uwagi z perspektywy praktyka i naukowca zajmującego się doradztwem laktacyjnym.

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
dyrektor ds. naukowych 3PG
Kraków, 01.09.2021

Przedmowa do wydania I

Szanowni Państwo,

Zeszyt Apteczny *Leki i karmienie piersią* to opracowanie, które dedykujemy nie tylko farmaceutom i technikom farmaceutycznym, ale i wszystkim, którzy pracują z kobietą karmiącą: lekarzom, położnym, pielęgniarkom i promotorom karmienia piersią.

Na ponad 250 stronach omówiono zarówno zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa stosowania leków w okresie laktacji, jak i tematy związane z samym karmieniem piersią. Podsumowano dowody naukowe na przewagę karmienia naturalnego nad sztucznym, lecz nie pominięto także omówienia tematu mleka modyfikowanego i preparatów mlekozastępczych. W licznych tabelach użytkownicy podręcznika znajdą także omówienie laktatorów dostępnych na rynku, butelek i pojemników do przechowywania pokarmu, a także preparatów do pielęgnacji brodawek piersiowych.

Omówiono także znaczenie preparatów mlekopędnych (tzw. galaktogogów) oraz substancji, które w istotny sposób mogą hamować laktację z uwzględnieniem zaleceń, kiedy stosowanie takich preparatów jest niezalecane lub przeciwnie, wskazane.

W obszernej części dotyczącej konkretnych substancji leczniczych uwzględniono klasyfikacje i opracowania farmaceutów takich jak dr Thomas Hale, Gerald G. Briggs

i dr Philip O. Anderson, którzy są uznanymi ekspertami w dziedzinie bezpieczeństwa stosowania leków w okresie laktacji.

Rozumiejąc jednak polskie realia, przy każdym leku uwzględniliśmy zalecenia z charakterystyk produktów leczniczych (ChPL) leków dostępnych w Polsce. Dzięki temu odbiorca sam może zdecydować, czy chce ufać wynikom aktualnych badań naukowych, czy woli pozostać przy wiedzy przekazanej od producenta. Niestety w zdecydowanej większości leków, wiedza zawarta w ChPL/ulotce do leku nie jest wystarczająca, aby udzielić wiarygodnej porady kobiecie karmiącej, co prowadzi do niepotrzebnego odstawiania dziecka od piersi lub przerywania farmakoterapii.

Serdecznie dziękuję mgr pol. Annie Kotlińskiej za cenne uwagi poczynione z perspektywy praktykującego doradcy laktacyjnego, dzięki którym *Zeszyty* uzyskały jeszcze bardzo praktyczny wymiar.

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
dyrektor ds. naukowych
grupy opieka.farm
Kraków, 04.04.2019

Na rynku dostępne są suplementy diety o różnym składzie przeznaczone dla kobiet karmiących piersią (■Tabela 11). Chcąc wybrać odpowiedni, kieruj się potrzebami kobiety karmiącej:

- » Zalecana podstawowa suplementacja: *Pregna DHA, Omegamed Optima, Symvital Mama, MamaDHA Premium+*,
- » Uzupełnienie DHA u kobiet spożywających mało ryb: *Omegamed Pregna DHA, MamaDHA, Omegamed Optima Forte DHA*,
- » Suplementacja u kobiet borykających się z problemem nadmiernego wypadania włosów: *Vitapil Mama, Kerabione Mama*,
- » Suplementacja u kobiet z obniżonym stężeniem żelaza we krwi: *Prenatal Duo, Prenatal Classic*,
- » Suplementacja u kobiet borykających się z nawracającymi infekcjami dróg moczowych: *Olimp Gold Vit Mama, Olimp Vita-min Plus Mama, Falvit Mama*,
- » Suplementacja u kobiet stosujących niewłaściwą dietę: *Doppelherz Mama, Elevit Prenatal, Acti Vita-miner Prenatal DHA, Femibion 3*.

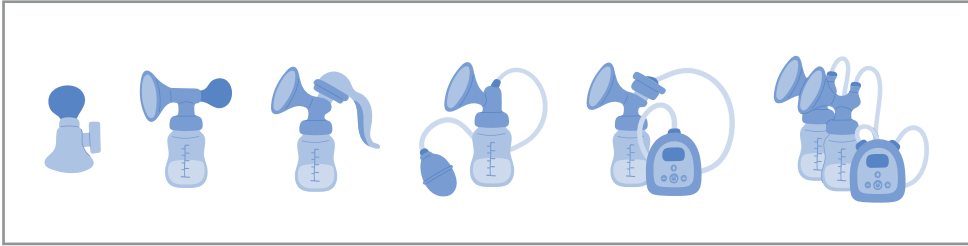
3.4.

KONTYNUACJA SUPLEMENTACJI PREPARATEM Z OKRESU CIĄŻY

Zgodnie z rekomendacjami Polskiego Towarzystwa Ginekologów i Położników preparaty dla kobiet w ciąży powinny zawierać kwas foliowy, witaminę D₃, jod, DHA oraz żelazo (Zimmer i in., 2020). Witaminę D₃, DHA oraz jod należy również uzupełniać w okresie laktacji. Jak odnieść się do zawartości w tych suplementach pozostałych składników? Górne tolerowane normy spożycia (UL) kwasu foliowego oraz żelaza w okresie karmienia piersią są identyczne jak w okresie ciąży i wynoszą dla kwasu foliowego 1000 µg na dobę i dla żelaza 45 mg na dobę (National Institutes of Health Office of Dietary Supplements [NIH ODS], 2021a, 2021b). Nie ma więc przeciwwskazań do uzupełniania diety kobiety karmiącej w kwas foliowy oraz żelazo w dawkach rekomendowanych dla kobiet w ciąży.

■ **Tabela 11**
Suplementy diety przeznaczone dla kobiet karmiących piersią

Nazwa handlowa	Skład	Zastosowanie
<i>Vitapil Mama</i>	» 1 tabletkę (skład): L-cysteina 70 mg, L-metionina 70 mg, witamina C 40 mg, sproszkowane pędy bambusa (75% krzemionki) 20 mg, w tym krzem 7 mg, żelazo [fumarany żelaza (III)] 14 mg, cynk (cytrynian cynku) 10 mg, niacyna (amid kwasu nikotynowego) 8 mg, kwas pantotenowy (D-pantoteny) 3 mg, witamina B ₂ (ryboflawina) 0,7 mg, witamina B ₆ (chlorowodorek pirydoksyny) 0,7 mg, witamina B ₁₂ (monoozotan tiaminy) 0,6 mg, miedź [glukonian miedzi (II)] 0,5 mg, witamina A (beta-karoten) 200 µg ekwiwalentu retinolu, kwas foliowy (kwas pteroilomonoglutaminowy) 200 µg, jod (jodek potasu) 75 µg, selen [selenian (IV) sodu] 30 µg, biotylna (D-biotyna) 25 µg, witamina B ₁₂ (cyjanokobalamina) 1,4 µg	Preparat może być stosowany jako uzupełnienie codziennej zbilansowanej diety kobiet w okresie laktacji w witaminy i składniki mineralne w celu poprawy stanu włosów, skóry i paznokci
<i>Omegamed Optima</i>	» 1 kapsułka <i>DHA</i> (skład): DHA 200 mg » 1 kapsułka <i>Optima</i> (skład): żelazo 30 mg, ActiFolin: kwas foliowy (kwas pteroilomonoglutaminowy) 400 µg, aktywna forma folianu 400 µg, jod 200 µg, witamina D 2000 j.m. (50 µg)	Suplementacja diety w składniki aktywne produktu dla kobiet w ciąży i matek karmiących
<i>Omegamed Optima Forte DHA</i>	» 1 kapsułka <i>DHA</i> zawiera: DHA 200 mg » 1 tabletkę <i>Optima</i> (skład): żelazo 30 mg, kwas foliowy (kwas pteroilomonoglutaminowy) 400 µg, kwas foliowy forma aktywna 400 µg, jod 200 µg, witamina D 50 µg (2000 j.m)	Suplementacja diety w składniki aktywne produktu dla kobiet w ciąży i matek karmiących
<i>Omegamed Pregna DHA</i>	» 1 kapsułka (skład): DHA z alg 200 mg	Suplementacja diety w DHA dla kobiet w ciąży i matek karmiących piersią

♦ **Ryc. 1** Rodzaje laktatorów. Kolejno: kolektor mleka, laktator ręczny z gruszką, laktator ręczny z rączką, laktator ręczny z gruszką, laktator elektryczny pojedynczy, laktator elektryczny podwójny. (fot. Shutterstock)

leczką lub zbiornikiem pokarmu. Schematyczny wygląd kolektora przedstawia ♦Ryc. 1.

Używanie kolektora ma na celu przede wszystkim zebranie pokarmu w początkowym okresie karmienia, kiedy laktacja nie jest jeszcze ustabilizowana i mleko wypływa samoistnie podczas przystawiania dziecka do drugiej piersi. Buteleczkę przystawia się do piersi, naciskając pojemnik. W momencie odpowiedniego ułożenia piersi w kolektorze należy rozluźnić chwyt. Wytwarza się niewielkie podciśnienie i magiczna buteleczka trzyma się piersi sama, nie trzeba jej dodatkowo podtrzymywać. Od laktatora ręcznego różni się przede wszystkim tym, że nie ma tłoczka, który wytwarza wyższe ciśnienie zasysające pokarm, dlatego też nie jest tak efektywny i nie można go traktować jako odpowiednika laktatora. Pacjentki jednak doceniają jego użyteczność w początkowych etapach karmienia. Zebranie niepołamane wyciekającego mleka pozwala na zgromadzenie dużych ilości pokarmu, który bez tego nie zostałby wykorzystany. Zapasowe objętości można zamrozić i wykorzystać w przyszłości, np. w czasie, kiedy produkcja mleka będzie niewystarczająca, żeby pokryć potrzeby dziecka.

WSKAZÓWKA PRAKTYCZNA

Pamiętaj, żeby kolektor mleka polecić matce kompletującej wyprawkę dla dziecka, a także jako uzupełnienie osobom szukającym laktatora dla karmiącej mamy.

Innym sposobem na zebranie nadmiernie wyciekającego pokarmu jest stosowanie **muszli laktacyjnych**. Wyglądem przypominają one tradycyjne wkładki laktacyjne, a sposób stosowania także jest podobny. Umieszcza się je w biustonoszu tak, żeby cała brodawka znajdowała się w środku. Wyciekający pokarm podczas niestabilnej jeszcze laktacji, lub w czasie karmienia czy odciągania pokarmu z drugiej piersi, który zbiera się w osłonce, można zlać do pojemnika i podać dziecku. Jednak główną funkcją, którą pełnią muszle, jest ochrona poranionych brodawek przed bolesnym ocieraniem o biustonosz. W zestawie (NUK, Avent) najczęściej oprócz muszli laktacyjnych do zbierania mleka są jeszcze muszle z otworami, które zapewniają wentylację, a tym samym zmniejszają podrażnienia i ułatwiają gojenie. W związku z tym, że kobieta może chodzić z założonymi muszlami nawet kilka godzin, istnieje ryzyko skażenia mleka, więc lepiej nie zalecać wykorzystywania tak zebranego mleka do karmienia dziecka.

6.2.3.

Laktatory elektryczne i bateryjno-sięciowe

Laktatory elektryczne przeznaczone są głównie do pełnego i częstego odciągania mleka, np. kiedy matka wraca do czynnego życia zawodowego lub kiedy dziecko nie ssi piersi i istnieje konieczność jego dokarmiania. Niektóre modele mogą pracować również na bateriach, co pozwala na odciąganie pokarmu np. w podróży, gdy w pobliżu nie ma gniazdka. Mogą być pojedyncze lub podwójne, czyli umożliwiające odciąganie pokarmu z obu piersi na raz. Laktatory tego typu pozwalają na

stosowanych w leczeniu bólu gardła przedstawiono w ■ Tabeli 37.

18.3.

NIEŻYT NOSA

Tak jak w przypadku leków stosowanych miejscowo w łagodzeniu bólu gardła możemy oczekiwać, że leki zastosowane na błonę śluzową nosa nie osiągną istotnych stężeń w krążeniu ogólnym oraz w mleku kobiecym. Biorąc pod uwagę farmakokinetykę leku, wyniki badań oraz dane zawarte w ChPL, możemy stwierdzić, że krótkotrwałe i sporadyczne stosowanie niektórych kropli obkurczających z sympatykomimetykiem jest uznawane za bezpieczne i nie wymaga przerwania karmienia piersią.

18.3.1.

Leki, które można polecić zgodnie z ChPL

Pacjentkom skarżącym się na uporczywy katar, oprócz zalecania irygacji z soli fizjologicznej, możesz polecić krople do nosa zawierające sympatykomimetyki takie jak:

- » **oksymetazolina** – dostępna w postaci aerozolu (*Nasivin Classic, Oxalin, Vicks Sinex Aloes i Eukaliptus*). Według producenta *Nasivin Classic* (P&G Health Germany, 2013) może być stosowany w okresie laktacji z zachowaniem ostrożności, natomiast należy zwrócić uwagę, że ChPL pozostałych producentów zawierają odmienne informacje, dlatego zarówno *Oxalin* (POLFA, 2013) jak i *Vicks Sinex Aloes i Eukaliptus* (WICK Pharma, 2016) mogą być stosowane tylko pod kontrolą lekarza. Jednakże przenikanie oksymetazoliny do mleka matki w znacznych ilościach jest mało prawdopodobne ze względu na jej miejscowe podawanie i ograniczone wchłanianie do krwiobiegu (e-lactancia.org, 2021).
- » **ksylometazolina** – dostępna w postaci aerozolu (*Xylorin, Otrivin*) i żelu (*Xylogel*). Tak jak w przypadku oksymetazoliny, czytając ChPL, znajdziemy różne informacje dotyczące bezpieczeństwa ksylometaza-

zolino w okresie laktacji. Do preparatów bezpiecznych według producenta należą *Xylogel* (POLFA, 2010) oraz *Xylorin* (Perigo Poland, 2013), natomiast stosowanie *Otrivin* (GlaxoSmithKline, 2011) wymaga konsultacji lekarskiej. Ksylometazolina może w niewielkim stopniu przenikać do krążenia, lecz mało prawdopodobne jest wydzielanie się jej w istotnym klinicznie stężeniu do mleka matki (e-lactancia.org, 2021).

WSKAZÓWKĄ PRAKTYCZNA

Poinformuj pacjentkę, aby podczas stosowania kropli do nosa nie zwiększała zalecanej dawki oraz nie przekraczała zalecanego czasu stosowania – pomoże to zminimalizować ryzyko wystąpienia działań niepożądanych takich jak katar polekowy oraz może zapobiec trwałemu uszkodzeniu błony śluzowej nosa.

18.3.2.

Leki, które można polecić na podstawie badań

Niektóre leki nie są zalecane przez producentów w okresie karmienia piersią, jednakże wyniki badań wykazały ich bezpieczeństwo, dlatego możesz je polecać, uprzedzając pacjentkę o odmiennym zapisie w ulotce. Należą do nich:

- » **nafazolina** – dostępna w postaci aerozolu (*Rhinazin*). Przenikanie do mleka matki w znacznych ilościach jest mało prawdopodobne, dlatego ryzyko wystąpienia działań niepożądanych u niemowlęcia karmionego piersią jest minimalne (e-lactancia.org, 2021).
- » **triprolidyna** – dostępna w postaci tabletek (w: *Acatar Acti Tabs*) oraz w syropie (w: *Actifed*). Choć jej stosowanie wydaje się bezpieczne, w praktyce nie może być polecona, ponieważ jest dostępna tylko

INDEKS

Symbole

- 1,2-oktanodiol, 158
- 1-hydroksypiren, 214
- α-laktoalbuminy, 18
- α-tokoferol. *Zobacz* witamina: E
- β₂-mimetyki. *Zobacz* beta-
-mimetyki
- β-blokery. *Zobacz* beta-blokery
- β-galaktooligosacharydy, 20, 73, 74
- β-glukan. *Zobacz* beta-glukan
- β-karoten. *Zobacz* beta-karoten
- β-kazeina A2. *Zobacz* beta-kazeina
A2

A

- Abilify*, 282
- Absenor*, 264, 266
- Acard*, 250
- Acatar Acti Tabs*, 135
- Accupro*, 269, 270
- acebutolol, 272
- ACEi. *Zobacz* inhibitory: konwertazy angiotensyny
- aceklofenak, 251
- Acenocumarol WZF*, 275
- acenokumarol, 274, 275
- acetazolamid, 276, 277
- acetylocysteina, 139, 140, 142, 143
- Aciclovir Ziaja*, 125
- Aclexa*, 252
- Acnedrem*, 145
- Acodin*, 139
- Actifed syrop*, 135, 136, 139
- Acti Vita-miner Prenatal DHA*, 44, 46
- Acurenal*, 269, 270
- acyklowir, 36, 125, 126
- acytretyna, 217, 219
- adalimumab, 194, 196, 220
- Adaring*, 287
- Adeksa*, 190, 192
- Aderma Exomega Control*, 221
- Advagraf*, 195, 238
- Aerius*, 93
- Aescin*, 242
- Afobam*, 204, 205
- afty, 125, 126
- Agapurin SR*, 279
- agonisty receptora dopaminowego, 56
- akarboza, 190, 192
- aklometazon, 216
- Aknemycin maść*, 146
- Aknemycin płyn*, 146
- Akneroxid*, 145
- Akuku Laktator*, 66
- Akuku Premium*, 66
- Alantan*, 81
- Alantan Plus krem*, 83
- Alantan Plus maść*, 83
- alantoina, 82, 83, 158
- albendazol, 154, 160, 161, 162
- Albivag globulki*, 120
- Albothyl*, 119
- albuminy, 31
- alergeny, 89
- alergia
 - a DHA, 41
 - a karmienie piersią, 89
 - na antybiotyki, 165
 - na białka mleka krowiego, 42, 75, 76, 77
 - na białka mleka matki, 110
 - pokarmowa, 18, 22, 73
 - skórna. *Zobacz* choroba: skóra alergiczna
- alergiczny nieżyt nosa, 89, 92, 96
- Aleve*, 250
- alkaloidy sporyszu, 29, 56
- alkohol
 - 2,4-dichlorobenzylowy, 133, 134, 258, 259
 - a uszkodzenie wątroby, 232, 234
 - etylowy, 40, 41, 110, 138, 142
 - jako składnik leków, 138
 - jako używka, 16, 17, 20, 23, 40, 198

- alkoholizm. *Zobacz* choroba: alkoholowa
- Allegra*, 93
- Allergodil*, 245
- Allergoff emulsja barierowa*, 221
- Allertec*, 92
- allopuryinol, 258
- Alphagan*, 245
- Alpragen*, 204, 205
- alprazolam, 204, 205
- Alprox*, 204, 205
- Alugastrin*, 105, 106
- Alvesco*, 186
- Amaryl*, 190, 191
- ambazon, 134, 258, 260
- ambroksol, 139, 140, 142, 143
- ameboza, 154
- Ameda oslonki laktacyjne*, 86
- Amertil*, 92
- amfetamina, 16
- amikacyna, 173, 174
- aminoglikozydy. *Zobacz* antybiotyki: aminoglikozydowe
- aminosalicylany, 193
- amiodaron, 16, 28, 276
- Amisan*, 281
- amisulpiryd, 281
- Amitriptylinum VP*, 199, 200
- amitriptylina, 199, 200
- Amizepin*, 264, 266
- amlodypina, 273, 274
- Amlopin*, 273
- Amoksiklav*, 88, 165
- amoksycylina, 88, 165, 166, 170
- amoniak, 234
- Amorolak*, 121
- amorolfiną, 121, 122
- Amotaks*, 165
- Ampicillin TZF*, 166
- ampicylina, 166
- amylaza, 110
- amylometakrezol, 133, 134, 258, 259
- Anaftin*, 126

Dotychczas ukazały się:

Vademecum Farmaceutyczne:

Leki i ciąża. Bezpieczna farmakoterapia i suplementacja kobiety ciężarnej
Choroby dróg oddechowych. Leki, wytyczne leczenia, inhalatory i edukacja pacjenta (wyd. II)
Leki oczne i schorzenia okulistyczne. Zasady leczenia, receptura i suplementacja
Opieka farmaceutyczna nad pacjentem geriatrycznym. Choroby wieku podeszłego, leki i wytyczne (wyd. II)
Układ sercowo-naczyniowy. Leki układu krążenia, choroby, wytyczne i suplementacja (wyd. II)
Psychiatria okiem farmaceuty. Leki psychotropowe, uzależnienia, choroby i zaburzenia psychiczne
Schorzenia układu pokarmowego. Farmakoterapia dolegliwości i chorób przewlekłych (wyd. II)
Cukrzyca i otyłość. Opieka farmaceutyczna, wytyczne, leki i suplementacja (wyd. II)
Probiotyki i prebiotyki. Kompendium wiedzy dla farmaceutów i lekarzy
Pediatria okiem farmaceuty. Tom I: Leki i problemy wieku dziecięcego
Pediatria okiem farmaceuty. Tom II: Dobór bezpiecznego preparatu na powszechne dolegliwości
Problemy dermatologiczne. Opieka farmaceutyczna, zasady rozpoznania i leczenia, przegląd leków i kosmetyków (wyd. II)
Pierwsza pomoc okiem farmaceuty. Antyseptyka ran, plastry i opatrunki oraz zatrucia i inne stany nagłe

Monografie i Repetytoria Farmaceutyczne:

Ocena bezpieczeństwa stosowania leku w czasie karmienia piersią
Antybiotyki i chemioterapeutyki
Nadciśnienie tętnicze
Rzucanie palenia
Zespół suchego oka
Choroby tarczycy
Choroby zakaźne, którym można zapobiegać poprzez szczepienia
Witaminy i składniki mineralne

Zeszyty Apteczne:

Ból z perspektywy farmaceuty
Choroby pasożytnicze z perspektywy farmaceuty
Przeziębienie i grypa z perspektywy farmaceuty (wyd. II)
Choroby zakaźne i szczepienia ochronne
Alergia z perspektywy farmaceuty
Intymne problemy kobiet z perspektywy farmaceuty

Fiszki Farmaceutyczne:

Bezpieczeństwo stosowania leków w czasie karmienia piersią
Nebulizacja i inhalatory (wyd. II)
Pacjent z cukrzycą w aptece
Pacjent z problemem skórny w aptece
Pacjent z problemem pasożytniczym w aptece
Pacjent z przeziębieniem w aptece
Pacjent geriatryczny w aptece
Pacjent g/Głuchy w aptece

Zamówienia indywidualne oraz dla firm: www.wydawnictwo.farm

O Wydawnictwie Farmaceutycznym

Wydawnictwo Farmaceutyczne powstało w odpowiedzi na brak aktualnych, wiarygodnych i jednocześnie przystępnych źródeł wiedzy farmaceutycznej.

 wydawnictwo
farmaceutyczne

Wszystkie pozycje Wydawnictwa Farmaceutycznego są przygotowywane przez zespół redaktorów specjalizujących się w przeglądach literatury naukowej, dlatego zawarte w nich informacje są oparte o najbardziej wiarygodne źródła. Każda publikacja Wydawnictwa jest także konsultowana z praktykującymi lekarzami, farmaceutami i innymi przedstawicielami zawodów medycznych. Wszystkie treści tworzone w Wydawnictwie Farmaceutycznym są oparte o standard PCS.

PCS (*Pharmaceutical Credibility Standard*) to autorski standard wiarygodności treści, który zakłada tworzenie opracowań na podstawie aktualnych i najbardziej wiarygodnych dowodów naukowych według kryteriów medycyny opartej na faktach (EBM).

Wydawnictwo Farmaceutyczne jest częścią 3PG.

Wszystkie publikacje Wydawnictwa dostępne są do zamówienia online na stronie www.wydawnictwo.farm

ISBN 978-83-66756-19-9

9 788366 756199